

MUSTAQILLIK YILLARIDA MILLIY KURASHNING RIVOJLANISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10439444>

Imomov Asliddin Abdurazaqovich

*Samarqand davlat veterinariya meditsinasi,
chorvachilik va biyotexnologiyalari universiteti*

*Ijtimoiy-gumanitar fanlar,
jismoniy madaniyat va sport kafedrası o'qituvchisi*

Annotatsiya

Istiqlol sharofati va kurash mutasaddilarining tinimsiz sa'y-harakatlari bois kurashning jahonda yangi sport turi sifatida shiddat bilan ommaviylashuvi, jahon sivilizatsiyasiga o'z hissasini qo'shib, umuminsoniy qadriyatga aylanishi – jahon ahliga nasib etgan buyuk bir tuhfadir. Kurash tili, dini, millatidan qat'iy nazar jahon halqlarining ko'ngil to'ridan joy oldi va ular hyech ikkilanmasdan o'z leksikalarida «Ta'zim», «Kurash», «Halol», «Yonboshi», «Chala», «G'irrom» kabi o'zbek so'zlaridan bajonidil foydalanmoqdalar.

Kalit so'zlar

«Ta'zim», «Kurash», «Halol», «Yonboshi», «Chala», «G'irrom» atamalar.

Аннотация

Бурная популяризация борьбы как нового вида спорта в мире благодаря независимости и неустанным усилиям официальных лиц борьбы, внесение вклада в мировую цивилизацию и превращение ее в общечеловеческую ценность-великий дар, оказанный жителям мира. Борьба заняла свое место в сердцах народов мира, независимо от языка, религии, национальности, и они охотно используют в своей лексике такие узбекские слова, как «Тазим», «Курэш», «Халал», «Йонбоши», «чала», «гирром».

Ключевые слова

термины «Тазим», «Кураш», «Халал», «Йонбоши», «Чала», «Гирром».

Annotation

Due to the glory of independence and the unceasing efforts of the wrestling officials, the rapid popularization of wrestling as a new sport in the world, its contribution to world civilization and becoming a universal value is a great gift to the people of the world. Fighting has taken a place in the hearts of the peoples of the world, regardless of their language, religion, and nationality, and they have no hesitation in using "Ta'zim", "Kurash", "Halal", "Yonboshi", "Chala" in their lexicons. They willingly use Uzbek words such as "Ghirrom".

Key words

"Ta'zim", "Kurash", "Halal", "Yonboshi", "Chala", "Ghirrom" terms.

Mustaqillik sharofati va O'zbekistonning birinchi prezidenti Islom Karimovning jonkuyarligi tufayli o'bek kurashi olamshumul mavqyega ega bo'ldi. Ayniqsa, 1992 yilning 14 aprelida O'zbekistonning birinchi prezidenti o'zbek kurashining jonkuyarlaridan biri Komil Yusupovni suhbatga chorlagani kurashimiz istiqbolini belgilab berdi.

Kurashni sport turi sifatida rivojlantirish, dunyo miqyosida targ'ibot-tashviqot ishlarini olib borish hamda jahonga olib chiqish to'g'risidagi fikr - mulohazalar Komil Yusupovda 1980 yillarda tug'ilgandi va bu g'oya izchillik bilan ilgari surildi. Shu yillar davomida u nomdor polvon sifatida respublikamizda o'tadigan to'ylarda - «davra kurashi»da faol ishtirokichi bo'lish bilan bir vaqtda, milliy sportimiz an'anasi, udumlari va urf - odatlarini o'rganishga ham qiziqardi. Shuning uchun ham K.Yusupov tomonidan milliy kurashni jahon arenasiga olib chiqish mumkinligi to'g'risidagi g'oya ilgari surildi. Bir necha yillik izlanishlar natijasida ular tomonidan yaratilgan yangi qonun-qoidalar 1991 yil 14-15 iyunda chaqirilgan O'rta Osiyo va Qozog'iston ilmiy konferensiyasida muhokama qilindi. 2 kunlik qizg'in munozaradan keyin qoidalar hakam va kurashchilarning kiyimlari tasdiqlandi. Birinchi prezidentimiz tomonidan O'zbekiston mustaqilligi e'lon qilinganidan 17 kun o'tgach, kurash qoidasining asosiy qismi «Sport» gazetasining 1991 yil 17 sentyabr sonida e'lon qilindi. O'zbekiston Respublikasi viloyatlarida «Xalq harakatlari va sport o'yinlari bayramini tashkil etish va o'tkazish» (tavsiyanoma, Toshkent, 1992 yil) maqolalar to'plamida kurashning yangi qoidalari to'laligicha ta'riflab berildi. 1992 yilning may oyida «Milliy kurash qoidalari» (Toshkent, 1992 y.) nomli maxsus qo'llanma sifatida chop etildi.

Kurash qoidasida polvonlarning ijobiy harakati asosan «Halol», «Yonbosh», «Chala» atamalarini ishlatish bilan baholanadi. Bir marotaba ko'rgan tomoshabinu polvonlar bu kurash qoidasini osongina va tez o'zlashtirib oladi. Shu tufayli K.Yusupov tomonidan ishlab chiqilgan xalqaro kurash qoidasi qisqa vaqt ichida kurash mutaxassislariga, murabbiylarga, hakamlarga, eng asosiysi kurash muxlislariga va xalq ommasiga ma'qul tushdi. Bulardan tashqari, unda davra kurashi an'alarini e'tiborga olish natijasida sport tarixida birinchi marotaba kurash qoidasida 36 yoshdan 80 yoshgacha va undan kata yoshdagi polvonlarning vazn toifalari kiritildi. Bu esa kurashning obro'-etiborini juda ham ko'tarib yubordi. Chunki 35-40 dan kata yoshdagi polvonlar kurashdan mutloq umidini uzib, uzoqlashib ketgandilar.

1991 yil 7-10 avgust kunlari Shahrisabz tumani, Miroqi oromgohida O'rta Osiyo va Qozog'iston respublikalarining polvonlari ishtirokida katta kurash sayli o'tqazildi. Bu kurash sayli oldingi musobaqalardan tubdan farq qildi. Chunki unda polvonlar mutloq yangi bo'lgan qonun-qoidalar asosida kurashishdi. Ana shu yangi qonun-qoidalar asosida 1992 yildan boshlab nufuzli bellashuvlar boshlanib ketdi. Muhtaram birinchi prezidentimiz Islom Karimov o'tmishda yashab o'tgan barcha pahlavonlar va ulug' allomalarning ruhlarini shod etishni Kurash bo'yicha halqaro turnirlar o'tkazish bilan boshlagan edilar. Qorako'lda Tursun ota, Shahrisabzda Amir Temur, Surxandaryoda At-Termiziy, Buxoroda Bahouddin Naqshband, Andijon Bobur Mirzo, Xorazmda Pahlavon Mahmud xotirasiga bag'ishlab Prezident sovrini uchun o'tkazilgan halqaro turnirlar o'zbek kurashining yuksak darajasiga ko'tarilishida, sport olamiga yangi tur bo'lib, kirishiga katta hissa qo'shdi, Chunki kurash ilk musobaqalaridayoq jozibadorligi va jangovorligi, go'zalligi va halolligi bilan barcha ishtirokchilarning, xorijiy mutaxassislarining mehrini qozondi.

Milliy sport turini dunyo sportiga aylantirish uchun mamlakatimizda tashkil etilgan bu bellashuvlar kamlik qilardi. Albatta, shuning uchun ham Janubiy Koreya (1992 yil), Kanada (1993), Litva (1993), Yaponiya (1994), Irlandiya (1997), Hindiston (1995), Atlanta (19996), Moskva (1998), Fransiya va Irlandiyada o'tkazilgan yirik sport anjumanlarida to'plangan mutaxassis va muxlislarga tashabbuskorlar tomonidan o'zbek kurashi haqida atroflicha mua'lumotlar berildi, ko'rgazmali chiqishlar namoyish etildi.

Tinimsiz mehnat, ko'plab izlanish va sa'y-harakatlar bekor ketmadi. 1998 yilning 6 sentyabr sanasi O'zbek kurashining bir necha ming yillik tarixi sahifalariga olamshumul voqeya yuz bergan kun sifatida zarhal harflar ila bitildi. Lotin Amerikasi, Yevropa va Osiyo qit'asining 28 ta davlatidan kelgan vakillar ishtirokida Toshkentda bo'lib o'tgan ta'sis kongressida Kurash Halqaro Assosiasiyasi (KXA) tuzilganligi, xalqimizning milliy qadriyati «Kurash» nomi bilan jahon maydoniga chiqqanligi e'tirof etildi.

Xalqning qadim qadriyati, ori va g'ururi bo'lgan kurashning jahonga yuz tutishini har tomonlama qo'llab-quvvatlagan O'zbekistonning birinchi prezidenti Islom Karimov Xalqaro Assosiasiyasining doimiy Faxriy Prezidenti etib saylandi. Shu kongressning o'zida HKA ning Ijroiya qo'mitasi tashkil qilindi. O'zbek kurashining K.Yusupov tomonidan ishlab chiqilgan qonun-qoidalar halqaro qoidalar sifatida bir ovozdan ma'qullandi va K.Yusupov Assosiasiya Prezidenti etib saylandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 1999 yilning 1 fevralida «Xalqaro kurash assosiasiyasini qo'llab-quvvatlash to'g'risida»gi farmonga imzo chekdi.

Bugungi kunda dunyoning 5 qit'asidagi 100 dan ortiq mamlakatlarda, jumladan, Kanada, Boliviya, Braziliya, Janubiy Afrika Respublikasi, Buyuk Britaniya, Vengriya, Turkiya, Hindiston, Shri-Lanka, Ero, Yaponiyada Kurashning minglab ixlosmandlari bor. Hatto O'zbekiston uchun «g'aroyib» sanalgan Dominikan Respublikasi, «»Paragvay, Ekvador. Zambiya, Nigeriya, Mavrikiya kabi davlatlar zo'r qiziqish va ishtiyoq bilan kurash usullarini o'rganishga harakat qilishmoqda.

Amerika, Afrika, Yevropa, Osiyo va Okean qit'alarida mintaqaviy konferensiyalar tashkil etilgan. Ular bu ommabop qadimiy sport turini targ'ib qilish uchun ayni damlarda o'z faoliyat doiralarini kengaytirmoqdalar.

Shunday qilib, shuni ta'kidlash mumkinki, Kurash dunyo sivilizasiyasiga beqiyos hissa qo'shgan, avlodu ajdodlardan bizgacha yetib kelgan ma'naviy meros – katta bir xazina. Bu xazina bugun farzandlar tarbiyasida muhim omil bo'lmoqda. Sayyoramizning turli qit'a va yurtlarida istiqomat qiluvchi ne-ne xalqlar, elatlar Kurashning jozibasiga, uning insonparvarlik, baynalminallik, bag'rikenglik g'oyalariga mahliyo bo'lib, sevimli sport turi sifatida qabul qilmoqdalar.

Har qanday sport turidan Olimpiya, Jahon chempionlari yetishib chiqishi mumkin. Ammo hamma millat ham o'z sportini jahon maydoniga chiqara olmaydi. Sportchining oliy maqsadi Olimpiya chempioni bo'lish bo'lsa, o'zbek millatining, jahon kurashchilarining eng oliy maqsadi – Kurashni Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritishdir

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. K.Yusupov. "Kurash xalqaro qoidalari, texnikasi va taktikasi". Toshkent. G'ofur G'ulom 2005 y.
2. F.A.Kerimov. "Sport soxasidagi ilmiy tadqiqotlar". Toshkent. Zar qalam 2004 y.
3. F.A.Kerimov. "Sport kurashi nazariyasi va usuliyati". Toshkent. O'zDJTI 2001 y.
4. T.S.Usmonxujayev, X.Meliyev "Milliy harakatli o'yinlar" T. O'qituvchi" 2000 y.
5. J.Ye.Yeshnazarov «Jismoniy madaniyat tarixi va boshqarish» Toshkent 2008-yil.

6. Salamov R.S. "Sport mashg'ulotining nazariy asoslari". o'quv qo'llanma Toshkent. 2005 y.

7. Kerimov.F.A, Umarov.M. "Sportda prognozlashtirish va modellashtirish". Toshkent. 2005 y